

CHARTA ZÁKLADNÝCH PRÁV EURÓPSKEJ ÚNIE

(2000/C 364/01)

SLÁVNOSTNÉ PREHLÁSENIE

Európsky parlament, Rada a Komisia slávnostne prehlasujú tento text za Chartu základných práv Európskej únie.

V Nice v siedmy deň decembra roku dvetisíc.

za Európsky parlament

za Radu Európskej únie

za Európsku komisiu

PREAMBULA

Národy Európy sú pri vytváraní stále užšieho spojenia odhodlané zdieľať mierovú budúcnosť na základe spoločných hodnôt.

S vedomím svojho duchovného a morálneho dedičstva je Únia založená na nedeliteľných a univerzálnych hodnotách ľudskej dôstojnosti, slobody, rovnosti a solidarity; je založená na princípoch demokracie a zákonnosti. Do centra svojich aktivít stavia jednotlivca, a to zavedením občianstva Únie a vytvorením oblasti slobody, bezpečnosti a spravodlivosti.

Únia prispieva k zachovaniu a rozvoju týchto spoločných hodnôt pri rešpektovaní rozmanitosti kultúr a tradícií národov Európy, ako aj národnej identity členských štátov a organizácie ich verejných orgánov na národnej, regionálnej a miestnej úrovni; snaží sa podporovať vyvážený a udržateľný rozvoj a zabezpečuje voľný pohyb osôb, tovaru, služieb a kapitálu, ako aj slobodu zriadenia.

V tejto súvislosti je potrebné posilniť ochranu základných práv vzhľadom na zmeny v spoločnosti, sociálny pokrok a vedecko-technický rozvoj, a to zviditeľnením týchto práv v charte.

S prihliadnutím na právomoci a úlohy Spoločenstva a Únie a princíp subsidiarity táto Charta znovu potvrdzuje práva vyplývajúce predovšetkým z ústavných tradícií a medzinárodných záväzkov spoločných pre členské štáty, Zmluvy o Európskej únii, zmlúv Spoločenstva, Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, sociálnych chárt prijatých Spoločenstvom a Radou Európy a precedenčného práva Súdneho dvora Európskych spoločenstiev a Európskeho súdu pre ľudské práva.

Uplatňovanie týchto práv zahŕňa zodpovednosti a povinnosti týkajúce sa iných osôb, ľudského spoločenstva a budúcich generácií.

Únia preto uznáva uvedené práva, slobody a princípy.

KAPITOLA I

DÔSTOJNOSŤ

Článok 1

Ľudská dôstojnosť

Ľudská dôstojnosť je nedotknuteľná. Musí byť rešpektovaná a ochraňovaná.

Článok 2

Právo na život

1. Každý má právo na život.
2. Nikto nesmie byť odsúdený na trest smrti ani popravený.

Článok 3

Právo na osobnú integritu

1. Každý má právo na rešpektovanie telesnej a duševnej integrity.
2. V oblastiach medicíny a biológie sa musí rešpektovať predovšetkým:
 - - slobodný a informovaný súhlas príslušnej osoby podľa postupov ustanovených zákonom,
 - - zákaz eugenických praktík, predovšetkým tých, ktoré sú zamerané na selekciu osôb,
 - - zákaz využívania ľudského tela a jeho častí ako takých ako zdroja finančného prospechu,
 - - zákaz reprodukčného klonovania ľudí.

Článok 4

Zákaz mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania

Nikto nesmie byť vystavený mučeniu alebo neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu.

Článok 5

Zákaz otroctva a nútených prác

1. 1. Nikto nesmie byť držaný v otroctve alebo v nevoľníctve.
2. 2. Od nikoho nesmie byť požadovaná nútená alebo vynútená práca.
3. 3. Obchodovanie s ľuďmi je zakázané.

KAPITOLA II

SLOBODY

Článok 6

Právo na slobodu a bezpečnosť

Každý má právo na osobnú slobodu a bezpečnosť.

Článok 7

Rešpektovanie súkromného a rodinného života

Každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, domova a komunikácie.

Článok 8

Ochrana osobných údajov

1. 1. Každý má právo na ochranu svojich osobných údajov.
2. 2. Tieto údaje musia byť riadne spracované na určené účely so súhlasom príslušnej osoby alebo na inom legitímnom základe ustanovenom zákonom. Každý má právo na prístup k zhromaždeným údajom, ktoré sa ho týkajú, a právo na ich nápravu.
3. 3. Dodržiavanie týchto pravidiel podlieha kontrole nezávislého orgánu.

Článok 9

Právo na manželstvo a právo na založenie rodiny

Právo na manželstvo a právo na založenie rodiny je garantované v súlade s národnými zákonmi, ktorými sa riadi výkon týchto práv.

Článok 10

Sloboda myslenia, svedomia a náboženstva

1. Každý má právo na slobodu myslenia, svedomia a náboženstva. Toto právo zahŕňa slobodu zmeny náboženstva alebo viery a slobodu prejaviť náboženstvo alebo vieru pri bohoslužbách, výučbe, praxi a obradoch a to buď samostatne alebo spolu s ostatnými, na verejnosti alebo v súkromí.
2. Uznáva sa právo na výhradu svedomia v súlade s národnými zákonmi, ktorými sa riadi výkon tohto práva.

Článok 11

Sloboda vyjadrovania a informácií

1. Každý má právo na slobodu vyjadrovania. Toto právo zahŕňa slobodu zastávať názory a prijímať a rozširovať informácie bez zasahovania verejného orgánu a bez ohľadu na hranice.
2. Rešpektuje sa sloboda a pluralita médií.

Článok 12

Sloboda zhromažďovania a združovania

1. Každý má právo na slobodu pokojného zhromažďovania a slobodu združovania na všetkých úrovniach, predovšetkým v súvislosti s politickými, odborárskymi a občianskymi otázkami, z čoho vyplýva, že každý má právo vytvoriť odbory alebo do nich vstúpiť na ochranu svojich záujmov.
2. Politické strany na úrovni Únie prispievajú k vyjadrovaniu politickej vôle občanov Únie.

Článok 13

Sloboda umení a vied

Umenia a vedecký výskum sa neobmedzujú. Rešpektuje sa akademická sloboda.

Článok 14

Právo na vzdelanie

1. Každý má právo na vzdelanie a má prístup k odbornej príprave na zamestnanie a ďalšie vzdelávanie.

2. 2. Toto právo zahŕňa možnosť získať zdarma povinné vzdelanie.
3. 3. Rešpektuje sa sloboda zakladania vzdelávacích inštitúcií pri rešpektovaní demokratických princípov a právo rodičov zabezpečiť vzdelanie a vyučovanie svojich detí v súlade s ich náboženským, filozofickým a pedagogickým presvedčením, v súlade s národnými zákonmi, ktorými sa riadi výkon tejto slobody a práva.

Článok 15

Sloboda výberu povolania a právo na výkon práce

1. 1. Každý má právo na výkon práce a vykonávanie slobodne zvoleného alebo prijatého povolania.
2. 2. Každý občan Únie má slobodu hľadať zamestnanie, pracovať, vykonávať právo na usadenie sa, resp. podnikanie a poskytovať služby v ktoromkoľvek členskom štáte.
3. 3. Občania tretích krajín, ktorí majú povolanie pracovať na územiach členských štátov, majú právo na rovnaké pracovné podmienky ako občania Únie.

Článok 16

Sloboda podnikania

Uznáva sa sloboda podnikania v súlade s právom Spoločenstva, národnými zákonmi a postupmi.

Článok 17

Právo na majetok

1. 1. Každý má právo vlastniť, používať, vzdať sa a odkázať svoj zákonne nadobudnutý majetok. Nikto nesmie byť zbavený svojho majetku, okrem prípadov verejného záujmu a v prípadoch a za podmienok ustanovených zákonom, pričom musí byť vyplatená primeraná náhrada straty v primeranom čase. Používanie majetku sa môže riadiť zákonom v rozsahu, ktorý je potrebný vo všeobecnom záujme.
2. 2. Chráni sa duševné vlastníctvo.

Článok 18

Právo na azyl

Právo na azyl sa zaručuje pri rešpektovaní pravidiel Ženevského dohovoru z 28. júla 1951 a Protokolu z januára 1967 o štatúte utečencov a v súlade so Zmluvou o založení Európskeho spoločenstva.

Článok 19

Ochrana v prípade vyst'ahovania, vyhostenia alebo vydania

1. 1. Kolektívne vyhostenie je zakázané.
2. 2. Nikto nesmie byť vyst'ahovaný, vyhostený ani vydaný do štátu, v ktorom existuje vážne riziko, že bude vystavený trestu smrti, mučeniu alebo inému neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu.

KAPITOLA III

ROVNOSŤ

Článok 20

Rovnosť pred zákonom

Každý je rovný pred zákonom.

Článok 21

Zákaz diskriminácie

1. 1. Je zakázaná akákoľvek diskriminácia z akéhokoľvek dôvodu, ako je pohlavie, rasa, farba pleti, etnický alebo sociálny pôvod, genetické charakteristiky, jazyk, náboženstvo alebo viera, politický alebo iný názor, príslušnosť k národnostnej menšine, majetok, narodenie, postihnutie, vek alebo sexuálna orientácia.
2. 2. V rámci uplatňovania Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva a Zmluvy o Európskej únii a bez toho, aby boli dotknuté osobitné ustanovenia týchto zmlúv, je zakázaná akákoľvek diskriminácia z dôvodu národnosti.

Článok 22

Kultúrna, náboženská a jazyková rôznorodosť

Únia rešpektuje kultúrnu, náboženskú a jazykovú rôznorodosť.

Článok 23

Rovnosť mužov a žien

Rovnosť mužov a žien musí byť zabezpečená vo všetkých oblastiach, vrátane zamestnania, práce a mzdy.

Zásada rovnosti nebráni uplatňovaniu alebo prijímaniu opatrení na zabezpečenie osobitných výhod pre pohlavie s nižším zastúpením.

Článok 24

Práva dieťaťa

1. 1. Deti majú právo na takú ochranu a starostlivosť, ktorá je potrebná pre ich blaho. Môžu slobodne vyjadrovať svoje názory. Tieto názory sa berú do úvahy pri otázkach, ktoré sa ich týkajú v súlade s ich vekom a vyspelosťou.
2. 2. Pri všetkých krokoch týkajúcich sa detí, ktoré uskutočnia verejné orgány alebo súkromné inštitúcie, sa musí brať predovšetkým do úvahy záujem dieťaťa.
3. 3. Každé dieťa má právo na pravidelné udržiavanie osobného vzťahu a priameho kontaktu s obidvoma svojimi rodičmi, ak to nie je v rozpore s jeho záujmom.

Článok 25

Práva starých ľudí

Únia uznáva a rešpektuje práva starých ľudí na dôstojný život a nezávislosť a na účasť na spoločenskom a kultúrnom živote.

Článok 26

Integrácia postihnutých osôb

Únia uznáva a rešpektuje právo postihnutých osôb využívať oparenia určené na zabezpečenie ich nezávislosti, integrácie v zamestnaní a spoločnosti a účasti na živote Spoločenstva.

KAPITOLA IV

SOLIDARITA

Článok 27

Právo pracujúcich na informácie a konzultáciu v rámci podniku

Pracujúci alebo ich zástupcovia musia mať na primeraných úrovniach zaručené informácie a konzultácie v primeranom čase v prípadoch a za podmienok ustanovených právom Spoločenstva a národnými zákonmi a postupmi.

Článok 28

Právo na kolektívne vyjednávanie a opatrenia

Pracujúci a zamestnávateľia alebo ich príslušné organizácie majú v súlade s právom Spoločenstva a národnými zákonmi a postupmi právo vyjednávať a uzatvárať kolektívne zmluvy na primeraných úrovniach a v prípade konfliktu záujmov uskutočniť kolektívne opatrenia na obranu svojich záujmov, vrátane štrajku.

Článok 29

Právo na prístup k sprostredkovaniu pracovného umiestnenia

Každý má právo na bezplatný prístup k sprostredkovaniu pracovného umiestnenia.

Článok 30

Ochrana v prípade neoprávneného prepustenia

Každý pracujúci má právo na ochranu proti neoprávnenému prepusteniu v súlade s právom Spoločenstva a národnými zákonmi a postupmi.

Článok 31

Primerané a spravodlivé pracovné podmienky

1. Každý pracujúci má právo na pracovné podmienky s ohľadom na svoje zdravie, bezpečnosť a dôstojnosť.
2. Každý pracujúci má právo na obmedzenie maximálneho pracovného času, denné a týždenné prestávky a platenú dovolenku počas roka.

Článok 32

Zákaz detskej práce a ochrana mladých ľudí pri práci

Zamestnávanie detí je zakázané. Minimálny vek pre prijatie do zamestnania nesmie byť nižší ako minimálny vek pre ukončenie školy bez toho, aby boli dotknuté práva, ktoré môžu byť výhodnejšie pre mladých ľudí, okrem obmedzených výnimiek.

Mladí ľudia prijatí do práce musia mať pracovné podmienky primerané ich veku a musia byť chránení pred ekonomickým vykorisťovaním a akoukoľvek prácou, ktorá môže spôsobiť ujmu na ich bezpečnosti, zdraví alebo telesnom, psychickom, morálnom alebo sociálnom vývoji alebo narušiť ich vzdelávanie.

Článok 33

Rodina a pracovný život

1. Rodina má zabezpečenú právnu, ekonomickú a sociálnu ochranu.
2. Za účelom zosúladenia rodinného a pracovného života má každý právo na ochranu pred prepustením z práce z dôvodu spojeného s materstvom a právo na platenú materskú dovolenku alebo rodičovskú dovolenku po narodení alebo adoptovaní dieťaťa.

Článok 34

Sociálne zabezpečenie a sociálna pomoc

1. Únia uznáva a rešpektuje právo na dávky sociálneho zabezpečenia a sociálne služby, ktoré poskytujú ochranu v prípade materstva, choroby, pracovných úrazov, nevyhnutnosti starať sa o rodinných príslušníkov alebo staroby, ako aj v prípade straty zamestnania v súlade s právom Spoločenstva a národnými zákonmi a postupmi.
2. Každý, kto má pobyt alebo sa legálne pohybuje v rámci Európskej únie, má právo na dávky sociálneho zabezpečenia a sociálne výhody v súlade s právom Spoločenstva a národnými zákonmi a postupmi.
3. Za účelom boja proti vylúčeniu zo spoločnosti a chudobe Únia uznáva a rešpektuje právo na sociálnu pomoc a pomoc pri bývaní s cieľom zabezpečiť slušnú existenciu všetkých osôb, ktoré majú nedostatok zdrojov v súlade s právom Spoločenstva a národnými zákonmi a postupmi.

Článok 35

Zdravotná starostlivosť

Každý má právo na prístup k preventívnej zdravotnej starostlivosti a právo využívať lekársku starostlivosť za podmienok ustanovených národnými zákonmi a postupmi. Pri definovaní a vykonávaní všetkých postupov a činností Únie je potrebné zabezpečiť vysokú úroveň ochrany zdravia ľudí.

Článok 36

Prístup k službám všeobecného ekonomického záujmu

Únia uznáva a rešpektuje prístup k službám všeobecného ekonomického záujmu ustanoveným národnými zákonmi a postupmi v súlade so Zmluvou o založení Európskeho spoločenstva s cieľom podporovať sociálnu a územnú súdržnosť Únie.

Článok 37

Ochrana životného prostredia

Do postupov Únie musí byť zahrnutá vysoká úroveň ochrany životného prostredia a zlepšovanie kvality životného prostredia, ktorá musí byť zabezpečená v súlade s princípmi udržateľného rozvoja.

Článok 38

Ochrana spotrebiteľa

Postupy Únie zabezpečia vysokú úroveň ochrany spotrebiteľa.

KAPITOLA V

OBČIANSKE PRÁVA

Článok 39

Právo hlasovať a kandidovať vo voľbách do Európskeho parlamentu

1. Každý občan má právo hlasovať a kandidovať vo voľbách do Európskeho parlamentu v členskom štáte, v ktorom má pobyť, a to za rovnakých podmienok ako občania tohto štátu.
2. Poslanci Európskeho parlamentu sú volení všeobecným priamym hlasovaním slobodnou a tajnou voľbou.

Článok 40

Právo hlasovať a kandidovať v miestnych voľbách

Každý občan Únie má právo hlasovať a kandidovať v miestnych voľbách v členskom štáte, v ktorom má pobyť a to za rovnakých podmienok ako občania tohto štátu.

Článok 41

Právo na dobrú správu

1. 1. Každá osoba má právo, aby inštitúcie a orgány Únie riešili jej záležitosti nestranne, spravodlivo a v primeranom čase.
2. 2. Toto právo zahŕňa:
 - - právo každej osoby na vypočutie skôr, ako je prijaté akékoľvek individuálne opatrenie, ktoré by na ňu malo negatívny vplyv;
 - - právo každej osoby na prístup k svojmu spisu, pri rešpektovaní legitímnych záujmov mlčanlivosti a služobného a obchodného tajomstva;
 - - povinnosť správy zdôvodniť svoje rozhodnutia.
3. 3. Každá osoba má právo na to, aby Spoločenstvo napravilo akúkoľvek škodu spôsobenú jeho inštitúciami alebo úradníkmi pri výkone ich povinností, v súlade so všeobecnými zásadami, ktoré sú vlastné zákonom členských štátov.
4. 4. Každá osoba môže napísať inštitúciám Únie v jednom z jazyku zmlúv a musí dostať odpoveď v rovnakom jazyku.

Článok 42

Právo na prístup k dokumentom

Ktorýkoľvek občan Únie a akákoľvek fyzická alebo právnická osoba, ktorá má pobyt alebo sídlo v členskom štáte, má právo na prístup k dokumentom Európskeho parlamentu, Rady a Komisie.

Článok 43

Ombudsman

Ktorýkoľvek občan Únie a akákoľvek fyzická alebo právnická osoba, ktorá má pobyt alebo sídlo v členskom štáte, má právo oznámiť ombudsmanovi Únie prípady zlého úradného postupu pri činnosti inštitúcií a orgánov Spoločenstva, s výnimkou Súdneho dvora a Súdu prvej inštancie pri výkone ich úlohy v oblasti súdnictva.

Článok 44

Petičné právo

Ktorýkoľvek občan Únie a akákoľvek fyzická alebo právnická osoba, ktorá má pobyt alebo sídlo v členskom štáte, má právo predložiť petíciu Európskemu parlamentu.

Článok 45

Sloboda pohybu a pobytu

1. Každý občan Únie má právo na slobodný pohyb a pobyt na území členských štátov.
2. Sloboda pohybu a pobytu môže byť poskytnutá v súlade so Zmluvou o založení Európskeho spoločenstva občanom tretích krajín, ktorí majú legálny pobyt na území členského štátu.

Článok 46

Diplomatická a konzulárna ochrana

Každý občan Únie má na území tretej krajiny, v ktorej členský štát, ktorého je občanom, nemá zastúpenie, právo na ochranu diplomatických alebo konzulárnych orgánov ktoréhokoľvek členského štátu za rovnakých podmienok ako občania tohto členského štátu.

KAPITOLA VI

SPRAVODLIVOSŤ

Článok 47

Právo na efektívny opravný prostriedok a spravodlivý proces

Každý, koho práva a slobody garantované právom Únie sú porušené, má právo na efektívny opravný prostriedok pred súdom v súlade s podmienkami ustanovenými v tomto článku.

Každý má právo na spravodlivé a verejné pojednávanie v primeranom čase pred nezávislým a nestranným súdom, ktorý bol predtým ustanovený zákonom. Každý má možnosť získať poradenstvo, obhajobu a zastúpenie.

Právna pomoc bude poskytnutá osobám, ktoré nemajú dostatok zdrojov, ak je táto pomoc potrebná na zabezpečenie efektívneho prístupu k spravodlivosti.

Článok 48

Prezumpcia nevinny a právo na obhajobu

1. Každý, kto bol obvinený, sa považuje za nevinného dovtedy, kým mu nie je preukázaná vina podľa zákona.

2. 2. Každý, kto bol obvinený, má zaručené právo na obhajobu.

Článok 49

Zásady zákonnosti a proporcionality trestných činov a trestov

1. 1. Nikto nesmie byť považovaný za vinného z trestného činu v súvislosti s konaním alebo opomenutím, ktoré nie je trestným činom podľa národného alebo medzinárodného práva v čase, kedy bolo spáchané. Nesmie byť uložený ani vyšší trest ako trest, ktorý dovoľuje uložiť zákon účinný v čase, kedy bol trestný čin spáchaný. Ak po spáchaní trestného činu zákon ustanovuje nižší trest, uloží sa tento trest.
2. 2. Tento článok nemá dopad na proces a trest akejkoľvek osoby za akékoľvek konanie alebo opomenutie, ktoré v čase jeho spáchania bolo trestným činom podľa všeobecných zásad, ktoré uznáva spoločenstvo národov.
3. 3. Prísnosť trestov nesmie byť neprimeraná trestnému činu.

Článok 50

Právo nebyť v trestnom konaní súdený alebo potrestaný dvakrát za ten istý trestný čin

Nikto nesmie byť v trestnom konaní súdený alebo potrestaný za čin, v súvislosti s ktorým už bol právoplatne oslobodený alebo odsúdený v rámci Únie v súlade so zákonom.

KAPITOLA VII

VŠEOBECNÉ USTANOVENIA

Článok 51

Rozsah

1. 1. Ustanovenia tejto charty sú adresované inštitúciám a orgánom Únie s ohľadom na princíp subsidiarity a členským štátom len vtedy, ak vykonávajú právo Únie. Preto musia rešpektovať práva, dodržiavať zásady a podporovať ich uplatňovanie v súlade so svojimi právomocami.
2. 2. Táto charta nezakladá žiadnu novú právomoc ani úlohu pre Spoločenstvo alebo Úniu ani nemení právomoci a úlohy definované v zmluvách.

Článok 52

Rozsah garantovaných práv

1. 1. Akékoľvek obmedzenie výkonu práv a slobôd uznaných v tejto charte musí byť ustanovené zákonom a rešpektovať podstatu týchto práv a slobôd. Na základe princípu proporcionality sú obmedzenia možné len vtedy, ak sú potrebné a skutočne spĺňajú ciele všeobecného záujmu uznané Úniou alebo potrebu chrániť práva a slobody ostatných.
2. 2. Práva uznané v tejto charte, ktoré vychádzajú zo zmlúv Spoločenstva alebo Zmluvy o Európskej únii, sa vykonávajú za podmienok a v rámci hraníc definovaných v týchto zmluvách.
3. 3. Ak táto charta obsahuje práva, ktoré zodpovedajú právam garantovaným v Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd, význam a rozsah týchto práv je rovnaký ako u práv ustanovených v uvedenom Dohovore. Toto ustanovenie nebráni tomu, aby bola v práci Únie ustanovená širšia ochrana.

Článok 53

Úroveň ochrany

Žiadne ustanovenie tejto charty sa nesmie interpretovať tak, že obmedzuje alebo nepriaznivo ovplyvňuje ľudské práva a základné slobody uznané v príslušných oblastiach ich uplatňovania právom Únie, medzinárodným právom a medzinárodnými zmluvami, ktorých zmluvnou stranou je Únia, Spoločenstvo alebo všetky členské štáty, vrátane Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj ústavami členských štátov.

Článok 54

Zákaz zneužívania práv

Žiadne ustanovenie tejto charty sa nesmie interpretovať tak, že poskytuje právo zaoberať sa akoukoľvek činnosťou alebo vykonať akýkoľvek čin zameraný na poškodenie práv a slobôd uznaných v tejto charte alebo na ich obmedzenie vo väčšom rozsahu, ako je ustanovený v tejto charte.